EDUCAȚIA PRAGMATICĂ – PREMISĂ A UNEI SOCIETĂȚI PROSPERE

PRAGMATIC EDUCATION – PREMISE FOR A PROSPEROUS SOCIETY

CZU: 32.001:342.721:37.014 **https://doi.org/10.59295/spd2024s.44**

Eugenia BOGATU,
ORCID: 0000-0002-4448-0558
e-mail: eugenia.bogatu@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova

Summary. *We believe that the idea of an analytical approach in which the validity of the approach regarding pragmatic education is subject to scientific research is justified in the current conditions and context for the Republic of Moldova. What we want to show in this scientific approach is the validity and actuality of the approach regarding the nature of a pragmatic education. Fundamental to our approach is the analysis of methodological strategies from the perspective of social and educational pragmatism. We believe that the idea of a pragmatic education, a dynamic education where intuition, recourse to tradition, and innovation can be found in equal measure, is essential and fundamental for a truly functional society. Pragmatic education fits perfectly into the proper context of social pragmatism. The pragmatic nature of education is about the smooth running of things in an open, truly functional society where good social practices abound. Taking into account some educational, implicitly social paradoxes encountered in the Republic of Moldova, pragmatic education would naturally and essentially contribute to the development of society. The social context always generates a certain type of education in society.*

Keywords: *analytical approach, functional society, pragmatic education social pragmatism, social reality.*

INTRODUCERE

Educația pragmatică reprezintă un vector care trebuie să fie implementat în societatea contemporană, implicit în contextul educației instituționale din Republica Moldova. Acest tip de educație se bazează pe eficiență atât în sfera dezvoltării personale, cât și în cadrul sferei publice. Specificul pragmatic al educației a fost reliefat în cadrul filosofiei pragmatiste clasice și contemporane. Modelul american de educație pragmatică evidențiază legătura nemijlocită dintre dezvoltarea personală cu accent pe specificul individualității, cât și pe cadrul social, unde sunt testate capacitățile, respectiv performanța tinerilor când se includ în cadrul sferei publice, în dependență de domeniul profesional. Funcționalitatea unei societăți descinde într-un mod firesc din considerentul cum ajung să se raporteze reciproc educația pragmatică și democrația care ar trebui la modul ideal să primeze în orice societate. Cu referire la cazul Republicii Moldova putem afirma cu certitudine că integrarea în Uniunea Europeană determină obligativitatea tuturor politicilor educaționale să ia în considerație și să implementeze educația pragmatică.

REPERE EPISTEMICE ALE EDUCAȚIEI PRAGMATICE

În prezent, ideea unei educații pragmatice este necesară de a fi explicată din perspectivă științifică. Analizele și interpretările care sunt necesare pentru argumentarea necesității educației pragmatice sunt de natură epistemologică. Natura pragmatică a educației nu poate decât să releve faptul că într-o abordare teoretică a educației trebuie să admitem existența unui dinamism: teoretic și practic. Trecerea de la paradigme educaționale perimate spre paradigme educaționale noi, conforme cu realitatea socială reprezintă un prim pas spre asumarea unei educații pragmatice. Este necesară generarea unor noi tipologii educaționale menite să susțină o realitate socială în sensul dobândirii caracteristicilor specifice pragmatismului. Educația pragmatică este mai mult decât necesară ca să fie aplicată în contextul Republicii Moldova.

De multe ori cuvântului pragmatic îi este asociat un sens reducționist, cu o tentă subiectivă vădită. Obiectiv vorbind educația pragmatică vizează tipul de educație aplicat în corespundere cu specificul contextului în care se desfășoară educația, cu trăsăturile individuale ale persoanelor care sunt educate, nu în ultimul rând cu necesitățile timpului prezent și cele ale timpului viitor. Acest tip de educație este unul care implică o mare responsabilitate, acțiuni bine chibzuite și argumente temeinice la nivel de fundamentare metafizică. Orice formă de educație care se aplică într-un context sau altul trebuie să se raporteze la un șir de cerințe ale societății în cauză. Este bine când societatea în cauză are repere valorice temeinice, validate în timp, dar când în contextul respectiv nu sunt stabilite reperele unei educații echilibrate, atunci atitudinea pragmatică lipsește cu desăvârșire. Educația în societate se raportează în sensul cel mai direct la cunoaștere. Nu este posibil de reprezentat una fără cealaltă. ,,Funcția unui lucru de a semnifica sau indica un altul, determinându-ne astfel să analizăm cât de mult unul poate fi considerat garantul credinței în celălalt, reprezintă așadar factorul central în orice gândire reflexivă sau specific intelectuală” [1, p.23]. Între cunoaștere, educație, context social, respectiv instituții ale statului este o conexiune directă. În cazul în care între ele apare o contradicție suntem conștienți că există mai multe realități paralele în acest context. Este necesar să fie găsit un consens, un echilibru între educație, gândire și acțiune socială. Politicile educaționale care se proiectează și se decid ca finale la nivel de implementare într-un stat este necesar ca să fie bine gândite, în raport cu bunele practici ale tradiției anterioare, dar și ținând cont de tot ce se întâmplă în prezent și se prefigurează în viitor.

Este mai mult decât foarte important ca să existe un echilibru perfect între comunitatea cunoașterii și instituția cunoașterii. Comunitatea cunoașterii ar trebui să fie reprezentată de cei mai remarcabili cercetători care trebuie să își spună cuvântul în acest domeniu. Competența și performanța ar trebui să fie apreciate la justa valoare din acest punct de vedere. Mai puțin putem vorbi despre acest lucru în contextul educațional din fostul spațiu post-sovietic. Competența și performanța aici, la nivelul cunoașterii nu întotdeauna au fost și sunt apreciate la justa valoare. Anume aceste 2 criterii – competența și performanța ar trebui să fie criteriile de bază în validarea cunoașterii, aprecierea la justa valoare a efortului depus. ,,Orice competență își dovedește valabilitatea într-un

anumit context, la un moment dat. Ele nu au o valabilitate eternă. Mai ales cele cu iz pragmatic, operațional, acțional" [2, p.42]. Este nevoie ca să fie bine gândite strategiile prin intermediul cărora are loc implementarea în societate a tuturor aspectelor care țin de politicile educaționale. Cunoașterea realității, luarea în considerație a tuturor aspectelor care se raportează la partea teoretică și practică a educației au un mare impact în momentul aplicării acestor politici educaționale. O greșeală nefastă a implementării politicilor educaționale a ținut de faptul că educația a fost controlată de politic în spațiul post-sovietic. Aspectul politic are o mare influență în societățile post-sovietice. Republica Moldova din acest punct de vedere nu a fost o excepție. A persistat din plin încercarea de a controla totul, de a supune totul, inclusiv a existat educația unui control. Politicile educaționale într-un context local ar trebui să fie influențate numai de factori de decizie care ar ține cont atât de specificul contextului local, dar și de tendințele de ultimă oră caracteristice contextului internațional. Acest fapt ar îmbunătăți radical educația atât la timpul prezent, cât și în perspectivă. Dinamica proceselor în sfera educațională la nivel național și internațional relevă un interes major care este acordat temelor și problemelor ce se referă la educație.

În prezent este evidentă tendința unor școli de a perpetua educația tradițională. Trăsătura tradiționalului în educație de cele mai dese ori pune accent pe valorile tradiționale și naționale. Din acest punct de vedere tradiționalul este foarte rezervat în privința deschiderii către tot ce este nou în educație. Educația progresivă ar fi opusul educației tradiționale. Ea nu neagă importanța valorilor tradiționale, dar se străduie să ia în considerație orice tendință care vizează o nouă abordare, deschidere în domeniul educației. Numai în acest cadru, al simbiozei dintre tradițional și inovativ se dezvoltă cu adevărat orice tip de politică educațională, implicit școala cu toate procesele de educație. Fundamentarea educației pe experiența personală poate contribui la dezvoltarea unor noi abordări în contextul școlii. Noua fundamentare a educației ar trebui să pună accent pe libertatea elevului/studentului, o libertate care ar veni din autenticitatea și firescul lui mod de a fi. „Autocontrolul este unul dintre cele mai fabuloase aspecte ale evoluției omenirii" [3, p.33]. Reiese că educația ține de un șir de aspecte de natură ontologică, cum ar fi – libertatea, existența prin modul de ființare heideggerian, acel de a fi cu referire la fiind, ființare și ființa elevului/studentului. Numai în așa mod elevii/studenții își vor dezvolta gândirea autentică, cu determinarea ei spre abordarea critică a tot ce cunosc, însușesc.

Tradiționalul în educație, implicit promovarea valorilor tradiționale se referă mai mult spre ipostaza timpului trecut, dar unde se regăsesc prezentul și viitorul? Cu atât mai mult când este vorba de educația tinerei generații axarea ar trebui să fie făcută pe aceste 2 ipostaze ale timpului – prezentul și viitorul. Pentru că numai astfel pot fi pregătiți elevii, studenții pentru o societate a viitorului. Obiectiv vorbind, accentele sunt puse pe trecut, cu formarea tinerei generații spre cunoașterea a tot ce s-a întâmplat în trecut, adică spre formarea umanistă în mare măsură în plan istoric. Atunci când abordăm trecutul istoric cu privire la formarea tinerei generații, ar trebui să vedem ce legătură este între faptele care realizează conexiunea dintre trecut și prezent. În cazul în care această conexiu-

ne lipsește, se întâmplă un hiat în pregătirea tinerei generații pentru viitor. În firescul desfășurării educației este necesar să fie cunoscute nu doar faptele din trecut, dar și să fie create condițiile favorabile pentru o organizare socială fundamentală. Perspectiva unei organizări sociale temeinice, într-un mod autentic reprezintă o primă condiție necesară pentru constituirea unor condiții favorabile pentru dezvoltarea și funcționalitatea unor școli bune. Dezvoltarea unei societăți din toate punctele de vedere poate fi apreciată după nivelul de dezvoltare a școlii, implicit a tuturor proceselor de educație care au loc în acea școală la momentul dat. Școala întotdeauna a reprezentat un laborator social. Relațiile în cadrul acestui laborator, procesele de educație care se desfășoară în el sunt după chipul și asemănarea întregii societăți. Democrația autentică presupune implicarea în procesele sociale a tuturor cetățenilor în devenire. Astfel școala reprezentând liantul pentru formarea acestei democrații. Între democrație și educație ar trebui să existe o legătură indisolubilă. Pentru că numai în cazul în care între democrație și educație există o conlucrare din considerentul că responsabilii politicilor educaționale contribuie la faptul ca elementele în cauză să fie într-un raport direct și nu în opoziție, numai atunci putem vorbi despre o abordare integratoare. Valorile sociale pot fi promovate anume prin această conlucrare dintre democrație și educație. Viața comunitară nu se poate regăsi în forma ei cea mai autentică în afara unei democrații și educații autentice. Orice proces care se întâmplă în societate influențează educația, respectiv democrația. „Lanțurile cauzale duc la unul și același eveniment venind din direcții diferite” [4, p.130]. În egală măsură, în dependență de calitatea educației și a democrației depinde cum vor fi înțelese schimbările care pot interveni în viața unei comunități.

O educație de calitate presupune faptul ca experiența acumulată în școală să fie împărtășită întregului grup. Deci, conchidem că educația reprezintă o formă de comunicare și de adaptare socială, prin care persoanele care descind din medii diferite, cu un anumit nivel de dezvoltare fiecare, au posibilitatea să se redefinească și să își extindă propriul orizont de dezvoltare, cu alte cuvinte în cadrul acestui circuit de valori, cunoștințe, experiențe împărtășite are loc o redefinire a propriului sistem de referință. Este foarte important să existe o comunicare eficientă între elevii care vin la școală reprezentând diferite medii sociale. Prin intermediul școlii se realizează o legătură între toate categoriile sociale. Acest lucru este foarte important pentru etapa când tinerii vor ajunge la vârsta majoratului și vor dori să se realizeze plenar în contextul social.

FIREASCA MANIFESTARE A LIBERTĂȚII ȘI A DEMOCRAȚIEI ÎN EDUCAȚIE

Educația nu este posibilă fără respectarea libertății celuilalt. De cele mai dese ori libertatea este înțeleasă ca libertate de mișcare și de acțiune. Desigur, această identificare este logică, dar nu este absolută. „Singura formă de libertate care contează în mod constant este libertatea inteligenței, prin care înțeleg libertatea facultăților de observație și judecată, exercitată în virtutea unor scopuri intrinsec valoroase” [5, p.83]. În școlile în care educația se desfășoară după modelul tradițional în educație, libertatea de ma-

nifestare din partea elevilor aproape că este inexistentă. Este suficient să observi cum sunt organizate sălile de clasă. Cu mobilier fix, rigid, cu rândurile de mese imobile, cu un regim aproape militar, în care elevii nu au voie să se miște, decât la pauze și numai după anumite semnale ca formă de acord din partea profesorilor. Toate acestea fiind prezente în școală ca formă de organizare a educației din perspectivă exterioară, cu ușurință putem conștientiza că toate acestea se reflectă și asupra libertății interioare a elevilor – gândire, respectiv inteligență, dorințe, scopuri etc. Este necesar ca între cele 2 forme ale libertății – interioară și exterioară să fie o corespondență, un raport direct proporțional. În caz contrar nu putem vorbi despre o manifestare a gândirii individuale autentice. Libertatea de a nu fi restricționat reprezintă o valoare în sensul dezvoltării unor judecăți de valoare autentice. Manifestarea supremă a libertății în educație ține de dezvoltarea capacității de autocontrol. Această formă de prezență a libertății interioare – autocontrolul necesită un exercițiu constant ca urmare a unui efort continuu. Capacitatea educației pragmatice constă în posibilitatea corelării celor 2 aspecte – teoretic, cu accentul pe stimularea gândirii critice și cel practic – acțional, care este axat pe stabilirea unui algoritm al activităților practice, respectiv realizarea lui. Astfel, operațiile gândirii și algoritmul acțiunii devin scopul intrinsec al educației pragmatice. ,,Dacă practica științifică, instituția științifică, integrarea în consensul științific sunt suficiente pentru a asigura accesul la adevăr, este evident că problema adevăratei vieți ca soclu necesar pentru practica spunerii adevărului dispare" [6, p.237]. În cazul în care ne referim la o societate care aspiră la cele mai înalte forme de manifestare a democrației, respectiv a educației în cadrul ei, conștientizăm că nivelul de dezvoltare a democrației în societatea respectivă este direct proporțional cu nivelul de educație. Nu putem vorbi despre o democrație autentică acolo unde educația este precară, respectiv instituțiile responsabile de manifestarea educației nu ar fi pentru manifestarea unei democrații autentice.

Democrația veritabilă reprezintă scopul de bază în evoluția firească a mai multor state. În aspectul ei teoretic, democrația autentică denotă mai mult o stare de idealitate, o finalitate, care este percepută la modul absolut și fără concesii drept un întreg perfect. În plan aplicativ, în contextul nemijlocit de funcționare a mai multor societăți, conștientizăm faptul că democrația este relativă și este direct proporțională cu gradul de educație prezent în societățile respective. Filosoful pragmatist american John Dewey aborda democrația în raport direct cu educația, înțelegând că doar o școală de calitate asigură temeinicia unei prezente și viitoare democrații autentice. În situațiile pe care le generează viața de zi cu zi, oamenii se află în situația de a transforma permanent ceea ce ei numesc adevăr. Același lucru putem afirma că se referă și la democrație. Interpretarea pragmatică a spectrului de trăsături pe care le vizează democrația presupune a lua în considerație și situația de semioză a democrației. Abordarea pragmatică a democrației poate fi proiectată și în cazul Republicii Moldova. Demararea procesului de integrare în Uniunea Europeană determină întreaga societate din Republica Moldova, implicit toate instituțiile statului să realizeze modificări în plan legislativ și executiv cu privire la o democrație mai avansată. Desigur

că educația are rolul cel mai plenar, pentru că ea contribuie la formarea unei societăți după modelul de funcționare al unei democrații autentice.

CONCLUZII

Nivelul de dezvoltare al unei societăți poate fi apreciat în dependență de tipul de educație prezent în societatea respectivă. Pespectivele unei educației pragmatice în cadrul instituțiilor de învățământ reprezintă un mare avantaj și o certitudine a faptului că viitorul societății este unul bine orientat și determinat. Toate procesele în cadrul instituțiilor unui stat depind în mare măsură de nivelul de educație. Democrația autentică ca formă de guvernare într-un stat este direct proporțională cu gradul de educație prezent în statul respectiv. Educația pragmatică vizează în egală măsură atât vectorul teoretic – cunoștințele acumulate prin recurs la gândirea critică, dar și aspectul practic, prin recurs la acțiunea eficientă. Eficiența educației depinde în mare măsură și de gradul de libertate prezent în societatea respectivă. Prezența libertății interioare va contribui la dezvoltarea unor cetățeni responsabili atât pentru viața personală, cât și pentru sfera publică din care vor face parte. O mare responsabilitate revine celor care organizează cadrul social astfel, încât să fie condiții optime pentru desfășurarea unei educații de calitate. Educarea gândirii reprezintă miza în cadrul tuturor societăților funcționale.

REFERINȚE

1. DEWEY, J. *Cum gândesc oamenii,* trad. Ovidiu Morar, Editura Herald, București, 2022
2. CUCOȘ, C. *Educația. Experiențe, reflecții, soluții.* Editura Polirom, Iași, 2013
3. MCGONIGAL, K. *Puterea voinței,* trad.Marilena Iovu, Editura Litera*, București, 2024*
4. QUINE, W. J., ULLIAN, J.S. *Țesătura opiniilor*, trad. Mircea Dumitru, Editura Paralela 45, Pitești, 2007
5. DEWEY, J. *Experiență și educație*, trad. Ileana Dascălu, Editura Universității din București, 2021
6. FOUCAULT, F. *Curajul adevărului,* trad.Bogdan Ghiu și Mădălina Ghiu, Editura Idea Design & Print, Clug, 2017

NOTĂ. Articolul a fost realizat în cadrul subprogramului - „*Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice”. Codul subprogramului 01.05.01.* (Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice).